

Тетяна Володимирівна **КОВАЛЬОВА**

к.е.н., доцент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1250-2019>

e-mail: kovaleva64@ukr.net

Ірина Олександрівна **ХОРОШИЛОВА**

к.е.н., доцент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5343-5161>

e-mail: hia23@ukr.net

ПРО ОБЛІК ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ В УКРАЇНІ

У статті детально розглянуто проблеми ринку віртуальних активів. Проаналізовано низку питань стосовно відображення в обліку інформації про криптовалюту, важливість залучення віртуальних активів у володіння низкою суспільно значимих підприємств, а також фізичними особами. Здійснено ґрунтовні спеціалізовані дослідження віртуальних активів у частині облікових аспектів. Відображення інформації про ці активи на рахунках обліку є досить складним, потрібні певні зміни за для забезпечення можливості дотримання принципів бухгалтерського обліку стосовно цих активів.

Ключові слова: віртуальні активи, криптовалюта, оброблення інформації, діджиталізація, криптогаманці, фінансова звітність

ВСТУП

Форсайтні дослідження в нашій країні стосовно віртуальних активів підтвердили, що вони стали складовою сучасного життя. Це підтверджується і низкою заходів з боку держави. Міністерство цифрової трансформації та представники індустрії віртуальних активів у межах своєї роботи презентували фінальний звіт та дорожню карту розвитку нової галузі під назвою «Віртуальні активи в Україні – 2030» [1]. На жаль, розроблено і обговорено, але не введено в дію Закон України «Про віртуальні активи». У ньому прописано як права та обов'язки учасників цього ринку, так і державна політика у сфері їх обігу. Широко використовуються віртуальні активи і під час воєнного стану. Так, кіберполіція у зв'язку із введенням воєнного стану на території України створила криптогаманці на отримання благодійної допомоги [2]. За останні роки кількість користувачів та учасників ринку віртуальних активів. За даними Міністерства цифрової трансформації Україна має значні успіхи на цьому ринку. Так, воно відзначає, що блокчейн-розробники України входять у трійку найбільших у світі, наша країна має значне криптоком'юніті; також досить багато дрібних підприємств є посередниками на міжнародних маркетплейсах, де в якості платежу використовуються віртуальні активи [3]. Облік не стоїть осторонь новітніх інформаційних розробок, оскільки його фахівці стоять в авангарді обробки інформації, яка пов'язана з діяльністю підприємства.

Аналіз джерел стосовно віртуальних активів показав значну зацікавленість у їх дослідженні як серед науковців, так і серед експертів. Умовно їх можна поділити на тих, хто досліджує економіко-правовий аспект: А.А. Кудь, А.В. Базилюк, Н.В. Бойко, Н.П. Теслюк та ін.; правовий: О.О. Черних, О.В. Куриліна, О.О. Дублян, А.С. Овчаренко та ін.; та обліковий: А.А. Макурін, О.В. Назаренко, В.В. Ликова, В. Онищенко та ін. Проаналізувавши обліковий аспект досліджень, звернуто увагу на таке. А.А. Макурін розглянув низку питань стосовно відображення в обліку інформації про крип-

товалюту, серед них розрахунок собівартості отриманої криптовалюти; відображення в обліку криптовалюти залежно від її визнання: віртуальним товаром, нематеріальним активом, фінансовою інвестицією, цифровими грошима [4]. О.В. Назаренко та В.В. Ликова простежили підходи до відображення цього виду активів у бухгалтерському обліку [5]. Бухгалтер-експерт В. Онищенко розглянув низку питань, що стосуються обліку і оподаткування операцій з криптовалютами [6]. Студіювання вказаного питання авторами підтверджують важливість залучення віртуальних активів у володіння низкою суспільно значимих підприємств, а також фізичними особами [7]. Усе вищевикладене свідчить про актуальність вказаної теми та необхідність подальших досліджень.

МЕТА статті – ґрунтовні спеціалізовані дослідження віртуальних активів у частині облікових аспектів.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

У написанні статті використано такі методи, як діалектичний (поняття облік, функції обліку, визначення поняття віртуальні активи), системно-структурний, формально-логічний (аналіз питань контролю якості обліку) та інші загальнонаукові і спеціальні методи пізнання.

РЕЗУЛЬТАТИ

Віртуальний актив, відповідно до Закону України, – це нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі [8]. Це означає, що оскільки віртуальний актив існує у цифровій формі, то його обіг (переказ, передача) можливий в такій самій формі. Цей актив прирівняли до інших видів активів, які є на підприємстві – це кошти, цінні папери або інше майно. Водночас цим активом неможна розраховуватись на території України та він не може бути складником договору міни. У нашій країні найвідомішим вираженням віртуального активу є криптовалюта. За даними Глобального рейтингу прийняття криптовалют [9] ми займаємо перше місце за обсягом операцій з нею та актив-

ністю користувачів. Можна вважати поняття віртуальні активи і криптовалюта тотожними поняттями. Донедавна найбільш відомими серед криповалют був Bitcoin, однак завдяки його значній волатильності він почав втрачати свої позиції – сьогодні більшою популярністю користуються криптовалюти, які характеризуються більшою ціною стабільністю, а саме стейблкоїни (stablecoin – стабільні монети).

Є. Давиденко відзначає, що стейблкоїни «взяли» найкраще зі світу традиційних та віртуальних фінансів – миттєве оброблення, безпеку та конфіденційність платежів, з одного боку, а також стабільну вартість – з іншого. Ці «криптодолари», як їх ще називають, є криптографічними токенами, які циркулюють на публічних блокчейнах і мають прив'язку до базового активу. Ним можуть бути золото й нерухомість, долари США (найчастіше), рідше – інші криптовалюти. Є ще третій тип стейблкоїнів – алгоритмічний або незабезпечений заставою біткоїн. Він характеризується гнучкою пропозицією, яка регулюється програмним забезпеченням [10]. Відповідно до Закону «Про віртуальні активи» їх відносять до забезпечених активів. Існують ще незабезпечені (Bitcoin), тобто ті, що не посвідчують майнові права.

Прийняття Закону «Про віртуальні активи» відкладено до осені 2022 р. у зв'язку з необхідністю внесення змін до Податкового кодексу. Про зміни у за-

конодавчих актах, що регулюють ведення обліку, поки мова не йде. Без вирішення цієї проблеми бухгалтерській службі буде складно відображати в обліку віртуальні активи. Дослідження, які здійснено А.В. Озеран та Р.С. Коршикова, довели доречність визнання криптовалюти як об'єкта бухгалтерського обліку – він може вважатись елементом звіту про фінансовий стан (балансу) для більшості учасників ринку цих активів [11]. Сьогодні можна сказати, що наявність правового статусу віртуальних активів вплинуло на облікові процеси відносно цього виду валют. Більшість науковців, зокрема й автори цієї статті, вважають, що віртуальні активи – нематеріальні активи. Закон трактує ці активи як нематеріальні блага – явища та цінності, які здатні задовольняти потреби людини, невіддільні від особистості (носія), і не мають економічного змісту [13].

Діджиталізація в нашій країні просувається швидше, ніж вносяться зміни у нормативно-правові акти з цього явища. Так, незважаючи на закріплення правового статусу віртуальних активів, нормативна база з відображення інформації про них на рахунках бухгалтерського обліку досі залишається неврегульованою. Необхідно внести зміни у низку нормативних актів, які допоможуть цим активам набути офіційного статусу в обліку. Насамперед необхідно внести зміни до ключових облікових законодавчих актів (табл. 1).

Таблиця 1 – Перелік законодавчих актів та змін до них щодо віртуальних активів

Назва законодавчого акту	Перелік змін
Національні положення стандарти бухгалтерського обліку (НП(С)БО)	НП(С)БО 1, 8, 9, 15, 16 та ін., в яких необхідно окреслити принципи, методи ведення обліку та відображення у фінзвітності цього об'єкту; систематизація та узгодження термінологічної бази у стандартах
План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій	Введення в дію рахунків «Віртуальні активи» залежно від сфери їх використання та класифікації
Інструкція до Плану рахунків активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій	Визнання рахунків активними; типова кореспонденція за цими рахунками

А.В. Озеран і Р.С. Коршикова [11] на інші автори [6] пропонують за відсутності інформації про віртуальні активи в українському бухгалтерському законодавстві звернутись до Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі МСФЗ), а саме до Концептуальної основи фінансової звітності. Їх дослідження довели, що віртуальні активи – це активи підприємства, їм притаманні якісні характеристики активу: виникнення ресурсу внаслідок минулих подій, належність його підприємству; виконанням ним певних функцій. Ними можна торгувати; переказувати криптовалюту між електронними гаманцями; використовувати криптовалюту як засіб платежу Крім того, В. Онищенко вказує, посилаючись на рішення з порядку денного засідання Інтерпретаційного комітету Ради з МСФЗ «Утримання криптовалют – Червень 2019» (оригінал – «Holdings of Cryptocurrencies – June 2019»), що криптовалюта відповідає визначенню нематеріального активу в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку (МСБО) – МСБО 38 «Нематеріальні активи»; якщо криптовалюта утримується для продажу під час звичайної діяльності, то щодо неї застосовується МСБО 2 «Запаси». Криптовалюти не можуть в обліку належати до грошей та фінансових активів [6]. Врахо-

вуючи цю інформацію, слід внести зміни у НП(С)БО, наведені у табл. 1.

Відображення на рахунках обліку буде залежати від виду діяльності та сфери обліку таких активів. На сьогодні підприємствам дозволено:

- зберігати (адмініструвати);
- обмінювати;
- переказувати;
- виступати в якості посередника в операціях з віртуальними активами.

У попередніх дослідженнях [12] нами узагальнено погляди науковців з відображення криптовалюти на рахунках обліку. Вчені рекомендували обліковувати криптовалюту у складі: нематеріальних активів, фінансових інвестицій; товарів. Найбільш доречним, на нашу думку, є використання рахунку 126. В.М. Костюченко, А.М. Малиновська, А.В. Мамонова запропонували його назвати «Утримувана криптовалюта» [14]. Однак на момент написання своєї статті, вказані автори запропонували цю назву, виходячи з термінології, яка широко використовувалась на той момент (2019 р.). Із прийняттям Закону «Про віртуальні активи» більш доречним, на наш погляд, назвати рахунок 126 «Віртуальні активи». Цей рахунок слід використовувати

для віртуальних активів, які зберігаються на підприємстві.

Слушну думку виказав В. Онищенко, який вважає, що якщо віртуальні активи утримують з метою отримання інвестиційного прибутку у разі перепродажу, то основний варіант їх обліку має бути у складі запасів [6]. Якщо ми розглянемо другий клас Плану рахунків, ми не знайдемо рахунок, який би повною мірою відповідав економічній сутності віртуальних активів. Ми вважаємо, що такі активи, у разі використання їх з метою отримання інвестиційного прибутку у разі перепродажу, слід відображати у складі рахунку 28 «Товари», відкривши до нього субрахунок 287 «Віртуальні активи, утримувані для продажу». Аналітичний облік доцільно вести за напрямками надходження та використання криптовалюти в результаті господарських операцій, а також за їх видами.

Запропоновані субрахунки слід внести до робочого плану рахунків підприємства і відобразити це у Наказі про облікову політику. Слід окремим розділом (або підрозділом) виділити «Віртуальні активи». У ньому

слід прописати облік надходження та руху цих активів, методи їх оцінювання та первинні документи, які можна використовувати в їхньому обліку.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки, слід зазначити, що нами в роботі окреслено тільки частину проблемних моментів з відображення в обліку віртуальних активів. Насамперед слід внести зміни у нормативні акти, які забезпечать обліковцям можливість дотримання принципів бухгалтерського обліку стосовно цих активів. Відображення інформації про ці активи на рахунках обліку є досить складним без затвердження змін в наявні нормативні акти, тому ми пропонуємо у Наказі про облікову політику виділити розділ «Віртуальні активи», в якому відобразити відповідну інформацію. Існує значна кількість суттєвих аспектів, які потребують подальших досліджень, серед яких розкриття інформації про віртуальні активи у фінансовій звітності та детальне дослідження цих активів у складі виробничих запасів.

Список використаних джерел

1. Мінцифри спільно з криптоспільнотою презентували стратегію розвитку ринку віртуальних активів. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-spilno-z-kriptospilnotoyu-prezentovali-strategiyu-rozvitku-rinku-virtualnih-aktiviv>
2. Кіберполіція у зв'язку із введенням воєнного стану на території України створила криптогаманці на отримання благодійної допомоги. URL: <https://www.cyberpolice.gov.ua/news/kiberpolicziya-stvoryla-kryptogamanczi-dlya-zboru-koshtiv-na-potreby-borotby-z-agresorom-1336/>
3. Криптовалюта: динаміка зростання в Україні та світі. URL: <https://financeworld.com.ua/kriptovalyuta-dinamika-zrostannya-v-ukra%D1%97ni-ta-sviti/>
4. Макурін А.А. Відображення криптовалюти в бухгалтерському обліку. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/224794/224941>
5. Назаренко О.В., Ликова В.В. Криптовалюта: інтерпретація, організаційні аспекти державного регулювання та облікового відображення. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2019/6.pdf
6. Онищенко В. Криптовалюти: правовий статус, облік і декларування 2021. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/9106-kriptovalyuti-pravoviy-status-oblk-deklaruvannya-2021>
7. Базиліук А.В., Бойко Н.В., Теслюк Н.П. Аналіз перспектив формування портфеля віртуальних активів вітчизняними підприємствами. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2022/3.pdf
8. Про віртуальні активи: Закон України № 2074 – IX від 17.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>
9. Глобальний рейтинг прийняття криптовалюти. URL: <https://blog.chainalysis.com/reports/2020-global-cryptocurrency-adoption-index-2020/>
10. Давиденко Є. Що таке стейблкоін і чим він відрізняється від інших крипто валют. URL: <https://psm7.com/uk/cryptocurrency/chto-takoe-stejblkoin-i-chem-on-otlichaetsya-ot-drugix-kriptovalyut.html>
11. Озеран А.В., Коршикова Р.С. Визнання криптовалюти у фінансовій звітності: актив чи витрати. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/33_1_2020ua/25.pdf
12. Ковальова Т.В. Становлення та шляхи удосконалення обліку криптовалюти. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. Збірник наукових праць*. 2018. № 1 (20). С. 90–100.
13. Вікіпедія: сайт URL: <https://uk.wikipedia.org/>
14. Костюченко В.М., Малиновська А.М., Мамонова А.В. Бухгалтерський облік криптовалюти. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/33_2019_ukr/52.pdf

References

1. The Ministry of Digital, together with the crypto community, presented a strategy for the development of the virtual asset market. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-spilno-z-kriptospilnotoyu-prezentovali-strategiyu-rozvitku-rinku-virtualnih-aktiviv> [in Ukrainian].
2. In connection with the introduction of martial law on the territory of Ukraine, the cyber police created a crypto-wallet for receiving charitable assistance. URL: <https://www.cyberpolice.gov.ua/news/kiberpolicziya-stvoryla-kryptogamanczi-dlya-zboru-koshtiv-na-potreby-borotby-z-agresorom-1336/> [in Ukrainian].
3. Cryptocurrency: dynamics of growth in Ukraine and the world. URL: <https://financeworld.com.ua/kriptovalyuta-dinamika-zrostannya-v-ukra%D1%97ni-ta-sviti/> [in Ukrainian].
4. Makurin A.A. Display of cryptocurrency in accounting. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/224794/224941> [in Ukrainian].
5. Nazarenko O.V., Lykova V.V. Cryptocurrency: interpretation, organizational aspects of state regulation and accounting display. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2019/6.pdf [in Ukrainian].
6. Onyshchenko V. Cryptocurrencies: legal status, accounting and declaration 2021. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/9106-kriptovalyuti-pravoviy-status-oblk-deklaruvannya-2021> [in Ukrainian].
7. Bazyliuk A.V., Boiko N.V., Tesliuk N.P. Analysis of prospects for the formation of a portfolio of virtual assets by domestic

enterprises. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2022/3.pdf [in Ukrainian].

8. On virtual assets: Law of Ukraine No. 2074 – IX dated 02/17/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> [in Ukrainian].

9. Global cryptocurrency adoption rating. URL: <https://blog.chainalysis.com/reports/2020-global-cryptocurrency-adoption-index-2020/> [in Ukrainian].

10. Davydenko Ye. What is a stablecoin and how does it differ from other cryptocurrencies. URL: <https://psm7.com/uk/cryptocurrency/hto-takoe-stejblkoin-i-chem-on-otlichaetsya-ot-drugix-kriptoalyut.html> [in Ukrainian].

11. Ozeran A.V., Korshykova R.S. Recognition of cryptocurrency in financial statements: asset or expense. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/33_1_2020ua/25.pdf [in Ukrainian].

12. Kovalova T.V. Formation and ways of improving the accounting of cryptocurrencies. *Problems and prospects of entrepreneurship development. Collection of scientific works*. 2018. № 1 (20). P. 90–100. [in Ukrainian].

13. Wikipedia. URL: <https://uk.wikipedia.org/> [in Ukrainian].

14. Kostiuchenko V.M., Malynovska A.M., Mamonova A.V. Cryptocurrency accounting. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/33_2019_ukr/52.pdf [in Ukrainian].

Tetiana KOVALOVA

PhD in Economics, Associate Professor, Kharkiv National Automobile and Highway University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1250-2019>

e-mail: kovaleva64@ukr.net

Iryna KHOROSHYLOVA

PhD in Economics, Associate Professor, Kharkiv National Automobile and Highway University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5343-5161>

e-mail: hia23@ukr.net

ON ACCOUNTING OF VIRTUAL ASSETS IN UKRAINE

The paper examines the problems of the virtual assets market in detail. As is well known, crypto currency as one of the types of virtual assets by its nature has an autonomous, decentralized, cross-border nature, does not have a jurisdictional attachment and a defined issuer. In general, the use of crypto currencies is a new state-of-the-art way of making payments in e-commerce. However, there is no clear understanding of virtual assets and established classification, and the terminological apparatus needs to be clarified in the economic and legal aspect. Therefore, for the virtual economy and virtual currency, it is necessary to provide some clarification to the commonly used definition. Accordingly, the author analyzed a number of issues related to the display of information about crypto currency in accounting, the importance of involving virtual assets in the ownership of a number of socially significant enterprises, as well as individuals. To achieve this goal, we have conducted thorough specialized research of virtual assets in terms of accounting aspects. The reflection on accounting accounts will depend on the type of activity and the area of accounting of such assets. Displaying information about these assets in accounting accounts is quite complex, certain changes are required to ensure compliance with accounting principles for these assets. Our research found that there are a significant number of significant areas that require further research, including the disclosure of virtual assets in financial statements and the detailed examination of these assets as part of inventory. The proposed sub-accounts should be included in the working plan of accounts of the enterprise and reflected in the Order on the accounting policy. "Virtual assets" should be highlighted as a separate section (or subsection). It should prescribe the accounting of receipts and movements of these assets, methods of their evaluation and primary documents that can be used in their accounting.

Keywords: virtual assets, cryptocurrency, information processing, digitization, crypto wallets, financial reporting